

Gravrøyser i Solum nær Hvitstentjenna.

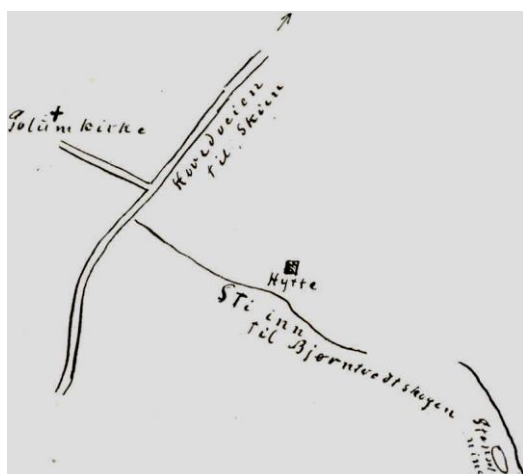
Av redaktør Joseph Brunsvig.

Artikkel i Årsskriftet 1927-29 til Historielaget for Telemark og Grenland

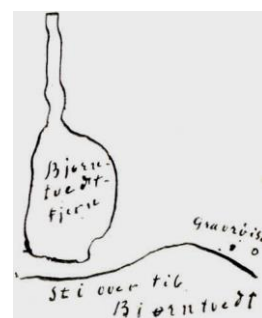
Undertegnede beskrev høsten 1928 i «Fremskridt» nogen gravrøiser, som ligger inne i Bjørntvedtskogen i Solum. Det er saavidt mig bekjent første gang disse eldgamle graver er blitt beskrevet; jeg har i hvert fall ikke funnet noe om dem hverken hos professor *Helland* eller noen annen som har befattet sig med Grenlandsdistriktets topografi eller historie. Men gravfeltet har dog lenge vært kjent baade av Solumsfolk og andre. Mine artikler i 1928 var anlagt med et journalistisk formaal for øiet, og det er med visse betenkeligheter jeg nu skal forsøke aa skrive om disse mine kjære, men tause venner der ute i skogen i et fagskrift. Jeg er imidlertid blitt spurt om aa skrive og har avlagt mitt løfte - velan!

Paa medfølgende kart, som ikke gjør noen fordring paa aa være nøiaktig, vil man finne gravrøisenes beliggenhet saan noenlunde riktig skissert. Fra hovedveien gjennom Solum tar det omkring 10 minutter aa komme inn til feltet. Det maa saaledes sies aa ligge bekvemt til, men selv med et orienteringskart for haanden kan gravene være noksaa vanskelige aa finne.

De befinner sig nemlig som i en tilstand av «mimicry» eller forklædning og faller høst og vaar i ett med den graabrune farvetone som kjennetegner terrenget der ute. Og ved sommertide skjules de lett av smaaskogen av løv- og naaletrær, saa man kan komme dem temmelig nær og allikevel gaa forbi dem uten aa opdage dem. Selv var jeg ute i skogen der 4 a 5 ganger før jeg omsider fant dem, skjønt jeg hadde noksaa gode forhaandsoplysninger aa holde mig' til. Men det viste sig at jeg hadde gaatt tvers igjennem feltet et par gange uten aa opdage annet enn busk skogen der.

Men saa en dag - saa en dag stod jeg plutselig foran en av gigantene. Og synet av den overveldet mig med ett. blottet ærbødig mitt hode jeg gikk nærmere hen til den. Jeg visste jo paa forhaand litt om dens elde, og jeg blev mektig imponert over aa se denne koloss her mitt inne i skogen og forholdsvi langt borte fra alfarvei. Jeg blev imponert over den kultus, den pietet, som for 3000, kanskje 3500 aar siden

Jeg før

bragte vaare forfedre til aa reise de døde slike minnesmerker. Det var kanskje en raa og barok kultur, men det var allikevel en kultur, og en kultur som viste respekt for døden og de døde.

Det var tilfeldigvis den største av dem, jeg

hadde støtt paa, og jeg skal forsøke aa beskrive denne ene, og dermed er ogsaa praktisk talt alle beskrevet. Den er nu kraterformet, men har antagelig en gang vært kuppel- eller pyramideformet - dog mest sannsynlig kuppelformet. Man vil faa et begrep om dens stenmasse, naar man hører at den er ca. 14 meter i retningen nord-syd og ca. 12½ meter øst-vest. Høiden er omkring 3 meter. Den maa, saavidt jeg kan skjønne, inneholde mangfoldige tonn sten. Gaar man ned i dens krater, vil man i bunnen finne tydelige rudera efter kisten. Man finner der noen store, flate stenheller som tydeligvis har vært kistens side- og dekselsten. Røisens form i den syd-østre

ende gir anledning til aa formode, at det der kan ha vært en inngang. Noe sikkert herom kan dog ikke sies. Paa den annen side er det ikke helt usannsynlig at denslags gravrøiser kan ha hatt innganger, idet man mener de blev anvendt til flere begravelser. Før vi gaar videre, skal vi sitere hvad en av vaare første arkæologer, professor *Shetelig* sier om disse eller lignende gravrøiser:

«Vi har ogsaa i Norge de store murede gravsteder, hvor den døde blev nedlagt ubrændt i dragt av vævet uldtøj, manden utstyret med et eller andet vaaben av bronze, med bronceknapper til beltet, og en sjelden gang med en guldring; kvinden med smykker som armringer og belteplate. Vel er det sjelden vi møter gravene her i saa rik form som i det sydlige Skandinavien, men det er dog identisk den samme grav form. Og gravhaugene, som reises over kisten, kan naa meget imponerende dimensioner, paa linjo med de største som kjendes i det hele»,

Han skriver videre:

«Det er fattige graver, saa overordentlig utsat for veir og vind, og likesaa for plyndring; men i de tilfælder, hvor gravgods overhodet er fundet, har det været broneealdersaker, aldrig fra senere tider. Bare nogen faa ganger har det vist sig, at lignende røiser blev opført ogsaa i første periode av jernalderen, allsaa det meget naturlige forhold, at broneealdrens gravskik har fortsat sig noget ind i den nærmest følgende periode».

Naar disse røiser av arkæologene henføres til bronsealderen, daterer det sig egentlig ikke fra funn her i Norge, men i andre land som for eksempel i Sverige.

Her i Norge har man nemlig kun gjort ytterst faa og magre funn i røisene, en spende eller lignende, men det har riktignok alltid vært bronsegjenstander. Man maa derfor gaa ut fra, at gravrøisene i Solum ogsaa tilhører den eldre eller yngre bronsealder, skjønt det nu ganske sikkert intet er aa finne i dem, som kan bevise deres alder. De er nemlig alle plyndret, og enkelte endog paa det nærmeste ødelagte. I en enkelt av røisene

fant jeg en 10cm dyp jordbunn; jeg tok prøver av denne jord, forresten mest grus og undersøkte den i et mikroskop for om muligens aa oppdage noen benrester. Men jorden inneholdt ikke annet enn grus og planterester og noen yndige bittesmaa krystaller, som i mikroskopet lyste i alle regnbuens farver. Men inne i graven og paa det lille jordsmon der har en liten gran respektløst festet bo. Dog er røisen kanskje reist f ø r den lille grans forfedre gjorde sitt inntog i Solum. Men det er jo ikke noe ukjent fenomen at den nye tid kun nærer en respektløs forakt for den gamle. Og granen har nu forresten hatt like respektløse forgjengere. I en av røisene nede ved Bjørntvedttjernet's bredder har nemlig en hel koloni av furuer slått sig til. Jeg konstaterte med tilfredshet at skogens eier har latt en del av dem omhugge. Det hadde de godt av!

Efter dette lille sidespring faar vi igjen komme tilbake til vaart egentlige emne. Jeg har ialt funnet 13 mer eller mindre bevarte gravrøiser paa Hvitstensaasen, som ligger paa Bjørntvedttjernet's (Dagens navn: Hvitsteinstjernet) vestre side. Derav er bare tre av noen størrelse og saa godt bevarte at de byr paa noe av interesse. Men som et pluss til disse tretten røiser kommer en annen merkverdighet som foreløbig ingen vet hvad er. Syd-vest for røisene oppe paa aasen og et par hundre meter vekk ligger der nemlig en stensetning som er vanskelig aa forklare. Den har en noe oval form og har en omkrets paa omkring 50 meter. Dens mur er gjennemsnittlig av omkring 2t meters bredde og ca. ½ meter høi. Den ligger bortgjemt paa et flatt svaberg inne i skogen. En tømmervei gaar like forbi, men om man kommer denne vei, er det ikke sikkert man opdager stensetningen. Hvad er den saa for noe?

Ja, det samme spørsmaal stillet undertegnede professor *A. W. Brøgger*, som ifjor høst var med ute og saa paa den; men han kunde ikke gi noe svar. Han lovet imidlertid at den skulde bli nærmere gransket, og saa faar vi da vente. Jeg kunde forresten fortelle ham, at jeg har funnet to lignende affærer i Skisjøtraktene i Gjerpen ved den gamle vei over til Siljan.

Vi er nu ferdige med røisene i nord-vest for Bjørntvedttjernet og skal gaa langs tjernet's sydside og bort veien som over Trommedalen (egentlig Tronddalen) fører ned til Bjørntvedt. Her støter man like ved veiens venstre side paa en ny koloni av gravrøiser. De ligger oppe paa smaa knatter og forhøininger, og den siste ligger helt ute paa det bratte fjell op for Trommedalen. Tre av dem er meget store, og en av dem særlig interessant, fordi den synes aa ha vært en dobbelt-grav. Forøvrig skiller de sig ikke ut fra røisene paa Hvitstenaasen. Jeg har funnet 5 der, men det tør muligens være noen flere. Ialt er jeg da sikker om, at der finnes 18 røiser og en stensetning i feltet omkring Bjørntvedttjernet, og det er jo et ganske anselig antall paa et forholdsvis begrenset omraade.

Det er bemerkelsesverdig at alle røisene ligger inntil en sti som ennu benyttes, men maa være meget gammel. Jeg har i sin tid tillatt mig aa fremsette den hypotese, at vi her har foran oss den eldste forbindelsesvei mellem Skienselven og Fjærekilen i Norsjø, det vil ogsaa si mellem Nedre-Telemark eller det gamle Grenland og sjøen. Jeg har ogsaa dristet mig til aa anse den for aa være den eldste eller «grenernes» egentlige innvandringslinje til Norsjø - hvilket imidlertid skulde bevises, hvad kan bli vanskelig nok.

Gravrøisene i Solum er selvfølgelig ikke noe særsyn. Vi kjenner flere hundre av dem her i landet. Men hvad som tør være bemerkelsesverdig ved Solumrøisene er at de ligger saa høit oppe og saa langt vekk fra sjøen. De ligger i omkring 180 meters høide over havet, og det er en alt annet enn almindelig høide. Disse røiser pleier nemlig fortrinsvis aa ligge paa fremstikkende nes ute ved sjøen eller ved større

vann. Derfor har vi da ogsaa en stor en ute ved Mølen, utenfor Helgeroen, noen inne ved Røra i Eidanger og adskillige omkring Norsjø. Likesaa finnes der en «koloni» i Gjerpen, i traktene bak Vealøs. De ligger ogsaa høit, men like i nærheten av de to vann Meikjenn og Sisjø. (Riktigere er vel Skisjø) .

Paa foranledning av konsul *H. H. Holta* vil røisene i Gjerpen nu bli videnskabelig undersøkt. Og- professor *A. W. Brøgger*, der som før nevnt har vært ute og sett paa dem, lot til aa være meget interessert. Foreløbig vil de bli innmerket paa et rektangelkart, men kanskje kommer allerede i vaar en arkæolog og undersøker dem nærmere. Det kan jo ogsaa være paa høi tid. De vil nemlig, tross deres plyndrede og fattige indre, kunne fortelle adskillig om vaart distrikts forhistorie. Er de nemlig fra bronsealderen, saa vil de kunne fortelle noe om de folk og den kultur som fantes i Grenland for 3 a 3500 aar siden. Den fremragende svenske arkæolog, professor *Oscar Montelius*, har nemlig «gjort» bronsealderen saa gammel. Den eldste periode henfører han til 18-1600 og den yngste til 8 a 700 aar før Kristus. Og et steds mellem disse ytterpunkter skulde saa tidsrummet for opførelsen av «mausoleene» i Solum ligge. De kan med andre ord godt være en 3-400 aar eldre enn Tut-Ankh-Amons nu saa berømte gravmele, og' det synes jeg nok gir dem en viss verdighet.

Til slutt vil jeg gjerne opfordre dem som kommer til aa lese denne artikkel, om aa være saa elskverdige aa sende mig meddelelser om andre gravrøiser de maatte kjenne til. Det er nok aa faa opplysning om antall og omtrentlig beliggenhet.

Skien i april 1930, Josef Brunsvig

Foto: TAU:

Bjørntvedtjern = Hvitsteistjern er hørte sammen med øvrige små tjern i området Bjørntvedt gård (gnr.221) – del av vannverket i Solum kommune. Hovedmagasinet, Jomfrudammen like vest for Skien fritidspark.

Trolig gikk den eldste vandringsveien fra Skienselva, over mot Fjærekilen og inn i Telemark over Røysåsen.